

Identifying and Criticizing the Educational Trauma of the Curriculum Elements of the Postmodernism Movement based on the Fundamental Reform Document

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Alireza Khoshroo^{1*}

Hamid Maleki²

Nazila Khatib Zanjani³

Marjan Masoumi Fard⁴

How to cite this article

Alireza Khoshroo, Hamid Maleki, Nazila Khatib Zanjani, Marjan Masoumi Fard, Identifying and Criticizing the Educational Trauma of the Curriculum Elements of the Postmodernism Movement based on the Fundamental Reform Document, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2022;6(1):453-461.

1. PhD student, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

2. Associate Professor, Educational Management Department, Payam Noor University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Distance Education Planning Department, Payam Noor University, Tehran, Iran.

4. Associate Professor, Distance Education Planning Department, Payam Noor University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: alikh28@pnu.ac.ir

Article History

Received: 2022/02/24

Accepted: 2022/06/05

ABSTRACT

Purpose: Considering the importance of the curriculum elements and attention to the postmodernism movement, the present research was conducted with the aim of identifying and criticizing the educational trauma of the curriculum elements of the postmodernism movement based on the fundamental reform document.

Materials and Methods: This study in terms of purpose was applied and in terms of implementation method was qualitative from type of analytical-critical. The research population was all the written sources about the curriculum of the postmodernism movement and fundamental reform document, and to select the samples was used from the census sampling method. The research tool was taking notes from the texts and the data obtained from them were analyzed by content analysis method.

Findings: In this study, the educational trauma of the curriculum elements of the postmodernism movement based on Klein's 9 elements including goals, content, learning and teaching strategies, educational materials and resources, learning activities, teaching time, teaching space, grouping and evaluation are identified and then these items based on the fundamental reform document were reviewed and criticized.

Conclusion: The findings of this study indicate the existence of practical implications for education specialists and planners to design and implement programs to improve the curriculum elements.

Keywords: Educational Trauma, Curriculum, Curriculum Elements, Postmodernism Movement, Fundamental Reform Document.

شناسایی و نقد آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی

جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین

علیرضا خوشرو^{۱*}دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
(نویسنده مسئول).حمید ملکی^۲

دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

نازیلا خطیب زنجانی^۳

دانشیار، گروه برنامه ریزی آموزش از راه دور، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مرجان معصومی فرد^۴

دانشیار، گروه برنامه ریزی آموزش از راه دور، دانشگاه پیام، تهران، ایران.

چکیده

هدف: با توجه به اهمیت عناصر برنامه‌درسی و توجه به جنبش فرانوگرایی، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و نقد آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی از نوع تحلیلی- انتقادی بود. جامعه پژوهش همه منابع مکتوب درباره برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین بودند که برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری سرشماری استفاده شد. ابزار پژوهش یادداشت‌برداری از متون بود و داده‌های حاصل از آنها با روش تحلیل محتوا تحلیل شدند.

یافته‌ها: در این مطالعه آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر اساس ۹ عنصر کلان شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی شناسایی و سپس این موارد بر اساس سند تحول بنیادین مورد بررسی و نقد قرار گرفت.

نتیجه‌گیری: یافته‌های این مطالعه حاکی از وجود تلویحات کاربردی برای متخصصان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت جهت طراحی و اجرای برنامه‌هایی برای بهبود عناصر برنامه‌درسی است.

کلید واژه‌ها: آسیب‌های تربیتی، برنامه‌درسی، عناصر برنامه‌درسی، جنبش فرانوگرایی، سند تحول بنیادین.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۵

*نویسنده مسئول: alikh28@pnu.ac.ir

مقدمه

پیشرفت مداوم انسان در جهت کشف ناشناخته‌های جهان و استفاده از دانش حاصل برای تکامل و زندگی بهتر در گرو داشتن نظام تعلیم و تربیت مناسب و موثر است (۱). هدف تعلیم و تربیت شکوفایی استعدادها و توانایی‌های بالقوه افراد و رساندن آنها به کمال مطلوب است و این نظام آموزشی فراگیران را برای زندگی پرمعنا و پرورش انسان‌های خردمند جهت زندگی در جامعه فعلی و آتی آماده می‌کند (۲). نظام تعلیم و تربیت برای تحقق اهداف، آرمان‌ها و رسالت‌های خود از برنامه‌درسی مختلف و متنوع استفاده می‌کند (۳).

برنامه‌درسی به مجموعه فرصت‌های آموزشی و تربیتی نظام‌مند و طراحی‌شده در سطح ملی، منطقه‌ای، محلی و مدرسه‌ای اشاره دارد که فراگیران برای کسب شایستگی‌ها و توانمندی‌های لازم باید در معرض آنها قرار بگیرند (۴). با توجه به حساس و مهم بودن برنامه‌درسی و عناصر آن در ایفای بهتر وظایف و نقش‌ها از یک سو و تحقق اهداف و رسالت‌های آموزشی از سوی دیگر موجب شده است که متخصصین و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت توجه مضاعفی به عناصر برنامه‌درسی نمایند و همواره به دنبال شناسایی نقاط قوت و ضعف آن باشند (۵). نظام‌های آموزشی برای اینکه بتوانند برنامه‌درسی باکیفیت و مناسبی داشته باشند، باید پیوسته برنامه‌درسی خود را در معرض بازنگری و اصلاح قرار دهند و به‌طور بویا و موثر در مقابل تغییرها و تحول‌های جامعه عکس‌العمل مناسب نشان دهند (۶). برای برنامه‌درسی تایلر (Tyler) چهار عنصر هدف، محتوا، روش و ارزشیابی و تابا (Taba) هفت عنصر تشخیص نیازها، تدوین هدف‌ها، گزینش محتوا، سازماندهی محتوا، گزینش تجربه‌های یادگیری، سازماندهی تجربه‌های یادگیری و ارزشیابی معرفی نمود (۷). بر اساس نظر کلاین (Klein) عناصر نه‌گانه برنامه‌درسی شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی هستند (۸). این عناصر نه‌گانه ابعاد یک برنامه‌درسی محسوب می‌شوند که با برنامه‌ریزی سروکار دارند و هر قدر میزان هماهنگی و همخوانی این عناصر بیشتر باشد و هر چه هر یک از عناصر به شکل بهتر و مطلوب‌تری اجرا و ارائه شود، امکان تحقق اهداف و رسالت‌های برنامه‌درسی افزایش می‌یابد (۹).

یکی از مباحث مهم درباره هر برنامه‌درسی، بررسی آسیب‌های تربیتی آن است. آسیب‌شناسی فرآیندی نظام‌مند و ساختاریافته از جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای تعامل سودمند و اثربخش در راستای حل مشکل‌ها، محدودیت‌ها و چالش‌ها می‌باشد (۱۰). آسیب‌شناسی برنامه‌درسی می‌تواند در تعیین موانع، نقاط ضعف و قوت، تعیین فرصت‌ها و تهدیدها و ارائه استراتژی‌های مناسب برای بهبود برنامه‌درسی موثر واقع شود (۱۱).

فرانوگرایی بیانگر یک جریان فلسفی، سیاسی، فرهنگی و روشنفکری بوده که در قلمروهای مختلفی مانند فلسفه، سیاست، هنر، فرهنگ، آموزش، مدیریت و علوم اجتماعی مطرح می‌شود (۱۲). فرانوگرایی در تقابل با نوگرایی شکل گرفته و از نوگراها به دلیل ارزش بی‌چون و چرایی که برای عقلانیت قائل هستند و کوششی که برای ارائه نظریه‌های جامع و فراگیر بر مبنای اصول و

آموزش و پرورش در دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار گرفت و به تصویب این شورا رسید که شامل هشت فصل می‌باشد. فصل اول: کلیات و تعریف اصطلاحات، فصل دوم: بیانیه ارزش‌ها (بایدها و نبایدهای اساسی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی)، فصل سوم: بیانیه مأموریت نهاد (زمینه دستیابی دانش‌آموزان به مراتبی از حیات طیبه در ابعاد فردی، خانوادگی، اجتماعی و جهانی به صورت نظام‌مند، همگانی، عادلانه و الزامی در ساختاری کارآمد و اثربخش)، فصل چهارم: چشم‌انداز (توصیف مدارس در سال ۱۴۰۴)، فصل پنجم: بیان هشت هدف کلان در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی، فصل ششم: بیان پانزده راهبرد کلان برای رسیدن به هشت هدف کلان، فصل هفتم: هدف‌های عملیاتی و راهکارها برای دستیابی به هدف‌های کلان و فصل هشتم: چارچوب نهادی و نظام اجرایی تحول‌بنیادین آموزش و پرورش است (۲۱).

پیشینه پژوهش‌های اندکی درباره برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی انجام شده و پژوهشی درباره نقد آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی آن بر مبنای سند تحول‌بنیادین انجام نشده است و در ادامه نتایج مهم‌ترین پژوهش‌ها گزارش می‌شوند. نتایج پژوهش وفائی و همکاران (۱۳۹۶) درباره بررسی جایگاه عناصر برنامه‌درسی در دیدگاه پست‌مدرن و نقد آن نشان داد که تعامل‌های پیچیده، تغییرهای مداوم و چارچوب‌های کل‌گرایانه از ویژگی‌های این برنامه‌درسی است و آنان برنامه‌درسی را به لحاظ هدف، محتوا، روش و ارزشیابی متغیر می‌دانند. همچنین، نقد عناصر برنامه‌درسی پست‌مدرن از دیدگاه مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و برنامه‌درسی مبتنی بر آن نشان داد که در دیدگاه برنامه‌درسی پست‌مدرن یا فرانوگرا به جای تأکید بر هویت منسجم برنامه‌درسی بر دگرگونی تأکید می‌شود. اهداف آموزش و برنامه‌درسی نسبی و متغیر و با توجه به اوضاع و موقعیت متغیر است. محتوای برنامه‌درسی پست‌مدرن ثابت نمی‌ماند، بلکه ممکن است بسته به خواست فرد و عرف در نوسان باشد و در این دیدگاه صرفاً فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموز مهم تلقی و معلم به عنوان عنصر تأثیرگذار در این فرآیند به حاشیه رانده می‌شود و هیچ استاندارد مشخص و مدونی در ارزشیابی وجود ندارد (۲۲). کریمی و همکاران (۱۳۹۶) ضمن پژوهشی درباره الگوی برنامه‌درسی پست‌مدرن و کاربرد آن در نظام آموزشی به این نتیجه رسیدند که ۸۲ درصد از متخصصان برنامه‌درسی، عناصر الگوی پیشنهادی را مطلوب ارزیابی و تنها ۳۴ درصد از آنها ویژگی‌های اهداف را مطلوب ارزیابی کردند. همچنین، بین دیدگاه متخصصان برنامه‌درسی درباره مطلوب بودن عناصر پیشنهادی این الگو تفاوت معناداری وجود نداشت، اما بین نظر آنها درباره میزان کاربردی بودن اهداف برنامه‌درسی پست‌مدرن در نظام آموزشی با توجه به محل اشتغال تفاوت معناداری وجود داشت (۲۳). در پژوهشی دیگر زارع صفت و حکیم‌زاده (۱۳۹۴) درباره نگاه فرانوگرایان به برنامه‌درسی و شناسایی عوامل مغلوط با تأکید بر آموزه‌های اسلامی گزارش کردند که فرانوگرایان بارد میراث ارزشمند به نقادی اصول، روش‌ها و سبک‌های ارزشیابی می‌پردازند و به‌طور کلی تلاش‌های برنامه‌درسی فرانوگرا در گفتمان خلاصه می‌شود. در تبیین عوامل برنامه‌درسی شامل هدف، روش، محتوا و ارزشیابی مبتنی بر توحیدمحوری و با تأکید بر تعلیم و تربیت

روش‌های عملی می‌ذول داشتند، انتقال می‌شود. جنبش فرانوگرایی یک حرکت و جنبش تاریخی در تقابل با جنبش نوگرا است که نسبی‌گرا می‌باشد و از کثرت واقعیت‌های ذهنی که به وسیله تجربه تعریف شدند و از بین رفتن اقتدار مطلق تجلیل می‌کند (۱۳). جنبش فرانوگرایی در پاسخ به کاستی‌های مدیریت سنتی و پارادایم مدرنیسم برای افزایش تغییر و نیازهای سازمان و جامعه بوجود آمد و معتقد است که محیط سازمانی آشفته و در حال تغییر می‌باشد و دنیای فردا دنیای سازمان‌های فرانوگرا است (۱۴). نوگرایی پیامدهای مثبت بسیاری مانند پیشرفت علم و فناوری و بهبود وضع مادی و رفاهی جوامع را در پی داشت، اما جنبه‌های منفی بیشتری از جمله اختلاف‌های طبقاتی، از بین رفتن ارزش‌های انسانی، کشتار اقلیت‌ها، سلطه‌جویی حکومت‌های مستبد و بروز جنگ‌های جهانی اول و دوم را در پی داشت و بر همین اساس جنبش فرانوگرایی ایجاد شد (۱۵). جنبش فرانوگرایی به‌عنوان یک پدیده فرهنگی آمیزه‌ای از سبک‌ها است که ابهام را تحمل می‌کند، بر تنوع تأکید می‌نماید، نوآوری را ارجح می‌نهد و بر ساختارزدایی اصرار می‌ورزد (۱۶). بررسی برنامه‌درسی بر اساس جنبش فرانوگرایی ضروری است و نوگرایی یا مدرنیته اشاره به نشانه‌ها، تولیدها یا مدل‌هایی از برنامه‌درسی تکنولوژیک دارد و به رشد و توسعه در ابعاد فنی و انسانی توجه می‌کند. فرانوگرایی یا پست‌مدرنیسم یک جنبش فرهنگی است که ریشه در هنر و زیبایی‌شناسی دارد. فرانوگرایی نماد مجموعه یافته‌هایی است که بعد از نوگرایی مطرح شدند و حاصل تکامل زندگی بشری می‌باشند (۱۴).

یکی از سندهای مهم برنامه‌درسی در نظام تعلیم و تربیت ایران، سند تحول‌بنیادین است و نظام تعلیم و تربیت یا آموزش و پرورش در زمره سازمان‌های آموزشی قرار دارد که اصلی‌ترین منبع آن انسان است و برای پایداری در فضای رقابتی و دستیابی به اهداف تعیین‌شده به مدیریت استعداد نیاز دارد تا بتواند اهداف تعیین‌شده در اسناد بالادستی از جمله سند تحول‌بنیادین و انتظارات و نیازهای جامعه را برآورده سازد (۱۷).

منظور از تحول‌بنیادین در آموزش و پرورش فراهم کردن زمینه تحول عمیق و ریشه‌ای همه‌جانبه، نظام‌مند و سیستمی، آینده‌نگر، مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و معارف اسلامی و متناسب با فرهنگ اسلامی-ایرانی است و تغییر بنیادی برای توصیف تغییر سازمانی که در آن تغییر درونی ارزش‌ها، آرزوها و رفتارهای افراد را به تغییر بیرونی فرآیندها، استراتژی‌ها، کارها و سیستم‌ها پیوند می‌زند بکار می‌رود (۱۸). سند تحول‌بنیادین آموزش و پرورش مصوبه شورای عالی وزارت آموزش و پرورش از گسترده‌ترین طرح‌های نرم‌افزاری برای بهبود توانمندی معلمان و کیفیت آموزشی است که با تأکید بر جنبه‌های کیفی، رابطه عناصر در درون و با محیط پیرامون و مباحث ساختاری تدوین شده است (۱۹). از آنجایی که در جمهوری اسلامی ایران سند تحول‌بنیادین آموزش و پرورش به مثابه قانون اساسی برای تحول‌های همه‌جانبه و بلندمدت به تصویب رسیده و در دستور کار وزارت آموزش و پرورش قرار دارد، لذا کلیه برنامه‌ریزی‌های این نظام با محوریت این سند یعنی سند تحول‌بنیادین آموزش و پرورش صورت می‌گیرد (۲۰). سند تحول‌بنیادین در سال ۱۳۹۰ پس از تدوین و تصویب در شورای عالی

پاراگراف مورد بررسی قرار گرفت و مطالب مهم و کلیدی آن یادداشت شد. در مرحله بعد مطالب مهم و کلیدی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مورد نقد و بررسی قرار گرفت و آسیب‌های آن شناسایی شد. در نهایت، یافته‌های مربوط به آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین به تفکیک هر یک از عناصر نه‌گانه برنامه‌درسی شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی تنظیم و طبقه‌بندی شد.

ابزار پژوهش حاضر یادداشت‌برداری از همه منابع مکتوب درباره عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین بود که این فرآیند توسط نفر اول مقاله حاضر و یک همکار پژوهشی آشنا به روش تحلیل محتوا انجام شد. روایی یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا با روش مثلث‌سازی تأیید و پایایی آنها با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۷۶ محاسبه شد. داده‌های حاصل از یادداشت‌برداری از همه منابع مکتوب درباره عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین با روش تحلیل محتوا تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش همه منابع مکتوب درباره عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین بررسی و یافته‌های حاصل از آنها بر اساس عناصر برنامه‌درسی نه‌گانه کلاین شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی گزارش شدند. در جدول ۱، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی اهداف در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

انسان امروزی می‌تواند با پیروی از آن نیازهای خود را پاسخ دهد. برنامه‌درسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی دارای ویژگی‌هایی نظیر هدف نهایی آن قرب الهی، انتخاب‌های آن زمینه‌ساز تقرب به خداوند خویش، محتوا مبتنی بر آموزه‌های قرآنی بوده و ارزشیابی نیز وقتی مطلوب است که با ارزش‌های اسلامی مناسب و متناسب است و فرد به تمام روابط چهارگانه ارتباط با خدا، خود، دیگران و طبیعت توجه کند (۱۵).

درباره اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر می‌توان گفت که بررسی و شناسایی آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی بر اساس جنبش‌های متفاوت از جمله جنبش فرانوگرایی می‌تواند به شناخت بهتر آسیب‌ها کمک نماید. از آنجایی که یکی از اسناد مهم در نظام تعلیم و تربیت ایران، سند تحول بنیادین است، لذا می‌توان آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی را بر اساس این سند مورد نقد و بررسی قرار داد و از نتایج آن در طراحی برنامه‌هایی جهت بهبود برنامه‌درسی بهره برد. در نتیجه، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و نقد آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی از نوع تحلیلی-انتقادی بود. جامعه پژوهش همه منابع مکتوب درباره عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین بودند که برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری سرشماری استفاده شد. در روش نمونه‌گیری سرشماری همه اعضای جامعه به‌عنوان نمونه انتخاب و حجم نمونه با جامعه برابر است. نحوه اجرای پژوهش به این صورت بود که در این مطالعه ابتدا همه منابع مکتوب درباره برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین تهیه و سپس منابع برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی از نظر عناصر برنامه‌درسی به‌صورت جمله به جمله و پاراگراف به

جدول ۱. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی اهداف در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
قرب الی الله، تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی دانش‌آموزان، افزایش قدرت اصلاح، عدالت اجتماعی، قدرت انتخاب، حس میهن‌پرستی، تأکید بر بیدادگری و آگاه‌سازی، قانون‌مداری، مسئولیت‌پذیری، استقلال، تفکر انتقادی، جرأت‌مندی و توانمندسازی، حق‌طلبی، بصیرت و تدبیر، آزادی و آزادگی و مشارکت همه‌جانبه	عدم اعتقاد به هدف از پیش تعیین‌شده، غفلت از توجه به خداوند و ماوراءالطبیعه، تربیت شهروند انتقادی، ایجاد زمینه بررسی دموکراسی رادیکال، توجه و تأکید بر گفت‌وگو سازنده دانش، بررسی تفاوت‌ها و نظام‌های تفاوت به‌عنوان اهداف تربیتی، اهمیت به عملی بودن دانش، توجه به فرهنگ عمومی و مطالعات فرهنگی، خودآفرینندگی، توجه به مهارت‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی، توجه به مهارت‌های خودهدایتی و میان‌فردی و بهبود هویت اجتماعی و فردی یادگیرندگان

همواره خداوند مورد توجه بوده است. در جدول ۲، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی محتوی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۱ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی اهداف بیشتر به‌صورت فردی و خودسازمان‌ده تنظیم شده و خداوند مورد غفلت قرار گرفته، اما در سند تحول بنیادین اهداف بیشتر به‌صورت گروهی همراه با تأکید بر استقلال و جرأت‌مندی تنظیم و

جدول ۲. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی محتوی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
تاکید ایمان به خدا، نهی از مجادله غیرنیکو و تکیه بر غیرخدا، سازگار بودن محتوا با شرایط یادگیرنده مثل نیازها، زمان و مکان و روش آموزش، متکی بودن محتوا بر مشاهدات عینی و ملموس، تأکید بر استخراج محتوا از زندگی واقعی دانش‌آموزان، تأکید بر فراتر رفتن محتوا از ظاهر و رسیدن به باطن و تأکید بر محتوای چندبعدی، چندگانه، تعاملی و انتقادی	به کتاب و محتوای درسی به معنای سنتی آن و به منزله یک متن مقدس نگریسته نمی‌شود، محتوا و اطلاعات جایگاه سنتی خود را از دست می‌دهند، موضوعات و محتوا ترکیبی هستند، بر ویژگی‌های یادگیرنده به‌عنوان اصلی کلی در یادگیری تأکید می‌شود، بر اطلاعات به جای دانش و انتخاب محتوای آموزشی با توجه به تعامل‌ها، فعالیت‌ها و تجربه‌های یادگیرندگان در زمینه‌های مختلف تأکید می‌شود، تأکید ویژه بر تنوع و تکرار، تأکید بر حل مساله و علایق و تجربه‌های فردی و اجتماعی

واقعی دانش‌آموزان گرفته می‌شود که ساختاری چندبعدی، چندگانه، تعاملی و انتقادی دارند. در جدول ۳، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی راهبردهای یادگیری در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۲ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی محتوا بیشتر جایگاه سنتی خود را از دست می‌دهند و به جای دانش بر اطلاعات مبتنی بر حل مساله، علایق و تجربه‌های فردی و اجتماعی تأکید می‌شود، اما در سند تحول بنیادین محتوا بیشتر در ارتباط با خداوند و نهی از منکرها است و این محتواها از زندگی

جدول ۳. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی راهبردهای یادگیری در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
معلم هیچ‌گاه از فرآیند آموزش و یادگیری قابل حذف نیست، تأکید بر کسب دانش حقیقی، منطبق کردن قضایای ذهنی با واقعیت‌ها، هدف اصلی فرآیند یاددهی و یادگیری انتقال صرف اطلاعات به ذهن دانش‌آموز نیست و معلم و دانش‌آموز در یک سطح قرار ندارند و دانش‌آموز توسط معلم راهنمایی می‌شود	تأکید بر جنبه گفتگویی و دموکراتیک روش‌های تدریس، تأکید بر یادگیری گروهی و همیارانه، تشویق تعامل بین فردی و بین گروه‌های کاری، توجه به یادگیری مستقل در کنار یادگیری گروهی، تأکید بر جریان یادگیری به جای برنامه‌درسی مدون، تأکید بر روش ساخت‌شکنی، شبیه‌سازی، گفت‌وگو و فراتحلیل و تأکید بر آموزش و پرورش گفتگو محور

نیست و راهنمای دانش‌آموزان می‌باشد. در جدول ۴، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی مواد و منابع آموزشی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۳ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی راهبردهای یادگیری بر یادگیری مستقل در کنار یادگیری گروهی تأکید و برای آنها جریان یادگیری مهم‌تر از برنامه‌درسی است، اما در سند تحول بنیادین بیشتر بر اهمیت معلم تأکید می‌شود و بر اساس این سند معلم هیچ‌گاه از فرآیند آموزش و یادگیری قابل حذف

جدول ۴. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی مواد و منابع آموزشی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
تأکید بر سیاست برنامه‌محوری و تولید بسته‌های آموزشی، تأکید بر توسعه و تقویت مراکز و منابع یادگیری داخل و خارج از مدرسه، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی با رویکرد حل مساله در تولید مواد و رسانه‌های یادگیری، توسعه سیاست چندتألفی و زمینه‌سازی برای مشارکت فعال افراد و تشکل‌های شایسته و علاقه‌مند	تأکید بر تلفیق فناوری اطلاعات در آموزش، تأکید بر نقش اینترنت در فرآیند یادگیری، تأکید بر فناوری‌های آموزشی به‌عنوان ابزاری برای انتقال دانش و تأکید بر فناوری‌های ارتباطی به‌عنوان ابزاری برای برقراری ارتباط‌های فراوان و چندمنظوره در بین یادگیرندگان

یادگیری تأکید می‌شود. در جدول ۵، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی فعالیت‌های یادگیری در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۴ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی مواد و منابع آموزشی بیشتر بر نقش و اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات و اینترنت در آنها تأکید می‌شود، اما در سند تحول بنیادین کمتر به آنها تأکید می‌شود و بیشتر بر توسعه سیاست چندتألفی و زمینه‌سازی برای مشارکت فعال افراد برای توسعه و تقویت منابع

جدول ۵. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی فعالیت‌های یادگیری در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
تاکید بر آموزش مستقیم با پند، موعظه و نصیحت، استفاده تلفیقی از سخنرانی و روش‌های فعال مثل حل مساله، کاوشگری و پروژه، تاکید بر حل مساله و یافتن راه حل‌ها توسط خود دانش‌آموزان و تاکید بر یادگیری بیشتر از طریق مشاهده و عمل	تاکید بر جنبه گفتگویی و دموکراتیک روش‌های تدریس، تاکید بر یادگیری گروهی همیارانه و تشویق تعامل بین فردی و بین گروه‌های کاری، تاکید بر یادگیری مستقل در کنار یادگیری تعاملی، تاکید بر ساخت‌شکنی، شبیه‌سازی و گفت‌وگو، تاکید بر آموزش و پرورش گفتگو محور و جایگزینی جریان یادگیری به جای مواد درسی و برنامه مدون

کاوشگری تاکید می‌شود. در جدول ۶، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی زمان در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۵ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی فعالیت‌های یادگیری بر یادگیری مستقل در کنار یادگیری گروهی تاکید و برای آنها جریان یادگیری مهم‌تر از برنامه‌درسی است، اما در سند تحول بنیادین بیشتر بر آموزش مستقیم و استفاده تلفیقی از روش مستقیم سخنرانی همراه با روش‌های فعال مانند حل مساله و

جدول ۶. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی زمان در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
زمان تحصیل در هر پایه ۹ ماه و زمان آموزش هر پایه دوره ابتدایی ۹۴۵ ساعت، هر پایه دوره متوسطه اول ۱۱۱۰ ساعت و هر پایه دوره متوسطه دوم ۱۲۹۵ ساعت و برای هنرستان‌ها ۱۴۸۰ ساعت است	زمان آموزش در کشورهای انگلیس، ایالات متحده، فرانسه و کانادا بیشتر از کشور ایران است

برنامه‌درسی فضا در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۶ قابل مشاهده است، زمان آموزش در کشور ایران در مقایسه با برخی کشورها از جمله انگلیس، ایالات متحده، فرانسه و کانادا کمتر است. در جدول ۷، ویژگی‌های عنصر

جدول ۷. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی فضا در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
بین محیط آموزشی با سایر محیط‌های اجتماعی، طبیعی، اقتصادی، صنعتی و فرهنگی ارتباط وجود دارد، تاکید بر نقش خانواده در محیط یادگیری، توجه به فضای معنوی محیط یادگیری، معلم یا مربی مسئولیت همه امور را برعهده دارد و معلم یا مربی مسئول خلق موقعیت‌های تربیتی و آموزشی است	عدم ارتباط محیط آموزشی با سایر محیط‌ها، توجه به آیین چندفرهنگی، محیط آموزشی فاقد مکانی خاص است و سلسله‌مراتب در آن مشخص نیست، معلم یا مربی مسئول سازماندهی محیط یادگیری و آفریننده و تسهیل‌کننده جریان یادگیری است و معلم یا مربی مسئول ایجاد روح دموکراسی در کلاس است

نقش خانواده و فضای معنوی محیط تاکید ویژه‌ای می‌شود. در جدول ۸، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی گروه‌بندی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۷ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی فضا بر عدم ارتباط بین محیط آموزشی با سایر محیط‌ها و نداشتن مکانی خاص برای محیط آموزشی تاکید می‌کند، اما در سند تحول بنیادین بین محیط آموزشی با سایر محیط‌ها ارتباط وجود دارد و بر

جدول ۸. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی گروه‌بندی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

سند تحول بنیادین	جنبش فرانوگرایی
پذیرش گروه‌بندی به عنوان یک اقدام جهت ارتقای کیفیت تعلیم و تربیت، سازماندهی دانش‌آموزان در گروه‌های قوی، متوسط و ضعیف، توجه به میزان توانمندی دانش‌آموزان در گروه‌بندی و توجه به سن در گروه‌بندی دانش‌آموزان	پذیرش گروه‌بندی به عنوان عامل موثر برای یادگیری، متفاوت بودن گروه‌های دانش‌آموزان از لحاظ جنسیت، نژاد و سایر زمینه‌ها خانوادگی و فرهنگی، عدم توجه به توانمندی دانش‌آموزان در گروه‌بندی، توجه به ناهمگن بودن دانش‌آموزان در گروه‌بندی، گروه‌های ۴ تا ۵ نفری به عنوان یک اصل

طبقه‌بندی و در این فرآیند به سن و توانمندی‌های آنها توجه ویژه‌ای می‌شود. در جدول ۹، ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی ارزشیابی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین ارائه شد.

همان‌طور که در جدول ۸ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی گروه‌بندی بر عدم توجه به تفاوت‌های و توانمندی‌های فردی تأکید می‌کند و گروه‌ها به صورت ناهمگن انتخاب می‌شوند، اما در سند تحول بنیادین دانش‌آموزان در گروه‌های قوی، متوسط و ضعیف

جدول ۹. ویژگی‌های عنصر برنامه‌درسی ارزشیابی در جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین

جنبش فرانوگرایی	سند تحول بنیادین
مردود دانستن شیوه‌های ارزشیابی موجود، نیاز به بازاندیشی و تفسیر مجدد برنامه‌درسی مدارس، امتحان و نمره در این جنبش معنایی ندارد، در ارتقای سطح به اندازه کمی چون سال تحصیلی و پایه توجه نمی‌شود و تأکید بر نتایج خودارزیابی و مشورت با هر یک از دانش‌آموزان برای ارزشیابی درباره عملکرد	تأکید بر ارزشیابی به‌عنوان فرصتی برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی، تأکید بر تفاوت‌های فردی در ارزشیابی، توجه ویژه به ارزشیابی برای پیشرفت تحصیلی، تأکید بر ملاک‌هایی مثل محتوا و ویژگی‌های فراگیران در ارزشیابی و تأکید بر خودارزیابی، هم‌ارزشیابی و ارزشیابی گروهی

جنبش فرانوگرایی بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش از نظر عناصر برنامه‌درسی نه‌گانه کلان شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی مورد بررسی و نقد قرار گرفت. به‌طور کلی نتایج و یافته‌های این مطالعه نشان داد که تقریباً در همه عناصر برنامه‌درسی نه‌گانه بین جنبش فرانوگرایی با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تفاوت‌های جزئی تا کلی وجود داشت. برای نمونه برخی عناصر برنامه‌درسی مانند اهداف، محتوا، فضا و ارزشیابی در جنبش فرانوگرایی تفاوت‌های زیادی با همین عناصر در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش داشت، اما برخی عناصر برنامه‌درسی مانند راهبردهای یادگیری، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان و گروه‌بندی ضمن داشتن تفاوت‌هایی جزئی با هم اشتراک‌های زیادی داشتند.

به‌طور کلی در این مطالعه ویژگی‌های عناصر برنامه‌درسی نه‌گانه کلان شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یادگیری و یاددهی، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی برای جنبش فرانوگرایی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تشریح و با هم مقایسه شدند و عناصر برگرفته از جنبش فرانوگرایی بر اساس سند تحول بنیادین مورد نقد و ارزیابی قرار گرفت. نتایج این مطالعه می‌تواند برای متخصصان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت تلویحات کاربردی بسیاری داشته باشد. آنان بر اساس نتایج این مطالعه و با آگاهی از ویژگی‌های مختلف عناصر برنامه‌درسی نه‌گانه در جنبش فرانوگرایی و نقد آنها بر مبنای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش گام‌های موثری در جهت بهبود طراحی و اجرای عناصر برنامه‌درسی بردارند.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همه کسانی که در انجام این مطالعه سهمیه بودند به‌ویژه اساتید راهنما و مشاور تقدیر و تشکر می‌شود.

همان‌طور که در جدول ۹ قابل مشاهده است، در جنبش فرانوگرایی ارزشیابی معنای متفاوتی دارد و شیوه‌های ارزشیابی موجود را مردود می‌داند و فقط بر نتایج خودارزیابی و مشورت با هر یک از دانش‌آموزان تأکید می‌کند، اما در سند تحول بنیادین ارزشیابی فرصتی برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی است و ارزشیابی را تنها ملاک ارتقای پایه می‌داند که برای این منظور از خودارزیابی، هم‌ارزشیابی و ارزشیابی گروهی استفاده می‌کند.

نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت بررسی عناصر برنامه‌درسی بر اساس جنبش‌ها و سندهای مختلف، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و نقد آسیب‌های تربیتی عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی بر مبنای سند تحول بنیادین انجام شد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که عناصر برنامه‌درسی در جنبش فرانوگرایی از لحاظ عناصر نه‌گانه دارای تفاوت‌هایی با همان عناصر در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بودند. پژوهشی درباره اینکه عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی را با سند تحول بنیادین مورد بررسی و نقد قرار داده باشد یافت نشد، اما پژوهش‌هایی درباره نقد عناصر برنامه‌درسی جنبش فرانوگرایی یافت شد که از جهاتی همسو با یافته‌های این پژوهش بودند که از جمله آنها می‌توان به پژوهش‌های زارع صفت و حکیم‌زاده (۱۵)، وفائی و همکاران (۲۲) و کریمی و همکاران (۲۳) اشاره کرد.

در تشریح این یافته‌ها می‌توان استنباط کرد که هیچ نظام تربیتی را نمی‌توان یافت که برای تربیت افراد کوشش کند و برنامه داشته باشد، اما در این راه و برای این منظور هیچ جهت‌گیری مشخصی نداشته باشد. بنابراین، تدریس، آموزش و پرورش بین همه کارهای زندگی از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است و پرداختن به آن اقدامی زیربنایی به شمار می‌رود. در نظام‌های آموزشی، برنامه‌درسی به‌عنوان مجموعه‌ای نظام‌یافته و ساختارمند از تجویزهای تربیتی بر پایه مبانی منسجم است و هر قدر توصیف‌ها منطقی‌تر، اصولی‌تر و منسجم‌تر باشد، تجویزهای ارائه شده منطقی‌تر، شفاف‌تر و سودمندتر خواهد بود. مکاتب، جنبش‌ها و رویکردهای مختلف هر یک دارای نظرها و دیدگاه‌های متفاوت و گاه متضادی در ارتباط با عناصر برنامه‌درسی هستند که بدین منظور

review. *World Neurosurgery*; 144: 631-642. doi: 10.1016/j.wneu.2020.09.015

8. Forey G, Cheung LME. (2019). The benefits of explicit teaching of language for curriculum learning in the physical education classroom. *English for Specific Purposes*; 54: 91-109. doi: 10.1016/j.esp.2019.01.001

9. Petrizzo MC, Olvet DM, Stern JNH. (2020). Allergists/immunologists contextualize and provide relevance to immunology in a preclerkship undergraduate medical education curriculum. *Annals of Allergy, Asthma & Immunology*; 125(4): 475-477. doi: 10.1016/j.anai.2020.07.031

10. L'Estrange L, Howard J. (2022). Trauma-informed initial teacher education training: A necessary step in a system-wide response to addressing childhood trauma. *Frontiers in Education*; 7(929582): 1-12. doi: 10.3389/educ.2022.929582

11. Waterford SD, Williams M, Siegert CJ, Fisichella PM, Lebenthal A. (2015). Trauma education in a state of emergency: a curriculum-based analysis. *Journal of Surgical Research*; 197(2): 236-239. doi: 10.1016/j.jss.2015.03.002

12. Jun CM. (2014). The paradigm shift of practical theology and theological practice to overcome modernism and postmodernism. *Pacific Science Review*; 16(2): 156-166. doi: 10.1016/j.pscr.2014.08.028

13. Kahraman AD. (2015). Relationship of modernism, postmodernism and reflections of it on education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*; 174: 3991-3996. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.1146

14. Sedighi R. (2020). Leadership in two different eras (modernism leadership for the modern era and postmodernism leadership for the postmodern era). *Journal of Applied Studies in Management and Development Sciences*; 5(1): 65-81.

15. Zare Sefat S, Hakimzadeh R. (2015). The perspective of postmodernism on the

References

1. Graziose MM, Koch PA, Wang C, Gray HL, Contento IR. (2017). Cost-effectiveness of a nutrition education curriculum intervention in elementary schools. *Journal of Nutrition Education and Behavior*; 49(8): 684-691. doi: 10.1016/j.jneb.2016.10.006

2. Wu YL, Hu JJ. (2015). Skill learning attitudes, satisfaction of curriculum, and vocational self-concept among junior high school students of technical education programs. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*; 174: 2862-2866. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.980

3. De Melo GGL, Crystal A, Renee K, Nicole S, Paul O. (2023). Developing a group-based virtual education curriculum for cardiac rehabilitation and the associated toolkit to support implementation in Canada and across the globe. *Heart & Lung*; 57: 80-94. doi: 10.1016/j.hrtlng.2022.08.011

4. Lee MC, Wang LH, Lin TC, Chang YT, Cheng FC, Chiang CP. (2022). The impact of integrating oral health education into a human physiology curriculum for students of early childhood education. *Journal of Dental Sciences*; 17(3): 1329-1334. doi: 10.1016/j.jds.2022.04.012

5. Talib HJ, Karjane N, Teelin K, Abraham M, Holt S, Chelvakumar G, et al. (2018). Resident education curriculum in pediatric and adolescent gynecology: The short curriculum 2.0. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*; 31(2): 71-76. doi: 10.1016/j.jpag.2017.11.007

6. Whitaker AA, Jenkins JM, Duer JK. (2022). Standards, curriculum, and assessment in early childhood education: Examining alignment across multiple state systems. *Early Childhood Research Quarterly*; 58: 59-74. doi: 10.1016/j.ecresq.2021.07.008

7. Lee KS, Zhang JJY, Alamri A, Chari A. (2020). Neurosurgery education in the medical school curriculum: A scoping

education. *Scientific Journal of Research in Islamic Education Issues*; 25(35): 69-90.

23. Karimi M, Naderi A, Seif Naraghi M. (2017). Postmodern curriculum of model and its application in Iran's nursing education system (design and evaluation model). *Journal of Nursing Education*; 6(3): 47-55. doi: 10.21859/jne-06037

curriculum and identifying their neglected factors with emphasis on Islamic teachings. *Scientific Journal of Research in Islamic Education Issues*; 23(26): 85-103.

16. Young RF. (2016). Modernity, postmodernity, and ecological wisdom: Toward a new framework for landscape and urban planning. *Landscape and Urban Planning*; 155: 91-99. doi: 10.1016/j.landurbplan.2016.04.012

17. Zahabion L, Saedian N, Keshtiarai N. (2021). Validating the talent management model of elementary school teachers in the formal and public education system of Iran based on the fundamental reform document of education in the Islamic Republic of Iran. *Applied Issues in Islamic Education*; 6(1): 73-98. doi: 10.52547/qaiie.6.1.73

18. Navidkia A, Vaezi R, Ghorbanizadeh V. (2021). Analysis of the implementation of the document of fundamental change in education. *Iranian Journal of Public Policy in Management*; 12(43): 13-30.

19. Mousavi S. (2020). Study of current and desired status of skills related to educational sixth dimensions of fundamental transformation document of education in elementary teachers. *Journal of Research in Elementary Education*; 1(1): 57-70.

20. Badieian R, Najafi M, Heydari MH. (2019). Analyzing the status of autonomy in the fundamental document on the development of education. *Scientific Journal of Research in Islamic Education Issues*; 27(42): 161-185.

21. Ebrahimi Moghadam N, Dorrani K. (2018). Teleological evaluation contents of social skills in document of fundamental reforms in education. *Organizational Culture Management*; 16(2): 283-304. doi: 10.22059/jomc.2018.223179.1007088

22. Vafaei R, Malaki H, Alipour M. (2017). Investigating the position of curriculum elements in the postmodern perspective and criticizing it from the perspective of the basics of Islamic